

Porcul și merișorul

Într-un sat de lângă un oraș mare, la poalele Carpaților, e decembrie. În spatele serelor companiei de plante medicinale, zăpada acoperă neted câmpurile întinse. Lângă sere, în curtea companiei, într-una dintre clădirile văruite, late, cu un singur etaj, într-o cameră cu pereți albi și cu podea de linoleum, cu câteva dulapuri metalice pentru haine de schimb și cu niște plântuțe în ghiveci așezate pe podea și pe pervaz, stau cinci femei în jurul unei mese acoperite cu o mușama roșie cu Moș Crăciun și cu alte desene de sărbători. Sub masă e un radiator care încălzește rapid camera mică. În mijlocul mesei, cineva a vărsat un munte de frunze de merișor dintr-o sacoșă care stă acum pe jumătate goală lângă ușă. Merișorul a venit din munții din împrejurimi, de pe lângă pășunile de oi, mă gândesc eu, în timp ce mâinile noastre despart harnic pețioluri și, din când în când, câte un fir de lână, de frunze.

Frunzele curate la dreapta, gunoiul la stânga. Lia, o femeie frumoasă, cu ochelari și părul buclat, vopsit roșcat-auriu, și-a primit salariul și, ca un răsfăț, ne-a adus prăjituri cumpărate de la magazin. Copiii ei sunt la școală, ca și copiii Monei, mândră, înaltă, cu părul negru, care povestește despre familia și soțul ei de îți înmoaie inima. Vorbim despre copii și despre școală; noroc că copiii lor au o învățătoare bună, că cealaltă i-a despărțit în două grupuri, așezate în părți diferite din clasă, și pe cei cu familii pe care ea le consideră „necuvenite” i-a așezat în spatele celorlalți copii. Le și dă note mai mici.

Lia ne mai povestește din când în când despre mama ei, plecată în Spania, de care îi e dor tare. Tina, cea mai tânără dintre noi și cu un simț al umorului de râzi cu ea până nu mai poți, ne povestește despre satul ei natal, aflat undeva, nu departe, despre tatăl ei, pastor pentecostal, și despre prietenul ei, cu care s-a mutat aici, la familia lui, dar care fiind oier stă mai mult pe munte, cu oile. Tanti Ella e cea mai în vârstă și deci cu cea mai multă experiență de viață dintre noi, văduvă cu un soț care noroc că a murit deja. Și în sfârșit, eu, antropologa, simțindu-mă rapid binevenită; cu un partener în altă țară, mai povesteam și eu despre dorurile mele. Lucrăm, bem ceai, mâncăm prăjituri și râdem de tot felul de prostii, mai ales când ne gândim la cadourile caraghioase pe care le-am putea da prietenilor noștri, pe fundalul de muzică pop internațională de Crăciun care răsună din radioul de pe pervaz. Tina și Lia ne mai pun din când în când niște manele bune de pe telefon.

Frunzele la dreapta, gunoiul la stânga: eu sunt lentă, nu am experiența și îndemânarea pe care celelalte femei le-au dobândit cu o practică îndelungată. Frunzele stau în găleți roșii și după ce gălețile s-au umplut, în saci de rafie. Fiecare are sacul ei: după ce terminăm le cântărim și kilogramele fiecăreia sunt trecute pe tabla albă agățată pe perete. Vorbim despre tăierea porcilor, căci se apropie Crăciunul. După o discuție despre hrana porcilor, Lisa și Lia îmi promet că o să-mi aducă niște slănină și cârnați. Tina îmi dă rețeta ei de urechi de porc și varză, pe care să o încerc mai târziu acasă. E chiar foarte bună! Tanti Ella e supărată că n-are porc de tăiat anul ăsta; copiii ei, adulți, au convins-o că dacă lucrează pentru bani n-are nevoie de porci. Dar e primul și ultimul an când nu crește porci; acum n-are ce să taie de Crăciun și nici ce să dea de cadou la familie și prieteni. Lisa recunoaște că îi e milă când se taie porcul, mai ales că a avut grijă de porcușorii ei un timp îndelungat. Lia o ceartă, dacă-i e milă, să nu stea acolo când se taie porcul, căci porcul va muri mai greu.

Frunzele curate la dreapta, gunoiul la stânga. Vărsăm restul sacoșei cu frunzele nesortate pe masă. Vorbim despre alegerile din noiembrie. E 2014. În solar sunt doi dovleci unul lângă altul, Ponta cu fața tristă și Iohannis râzând. Vorbim despre Elena Udrea și Monica Macovei. Ar fi fost fain să avem o femeie președinte, spune Tina, dar în România n-are cum. Celelalte sunt de acord. Nu s-au dus nici ele la vot, că pentru ce? Mai

vorbim despre toate câte ne trec prin cap, să nu te duci după morți dacă te cheamă în timpul nopții. Râdem, râdem mult, până se termină ziua de muncă. Cădem de acord că munca e monotonă și că bine măcar că vorbim și râdem. La sfârșit, curățăm masa, măturăm podeaua și ne schimbăm în hainele de stradă.

Socul, rapița și cei trei frați pătați

Casele familiei Spânzu s-au ridicat una din alta. Cum se căsătorea un copil al lui nea' Spânzu, el ridica o căsuță nouă, atașată de pereții celor deja construite. Casele aveau în față o curte, într-o parte fiind cotețele cu porci, viței și găini, iar în spate, un solar în construcție și pe jos niște pliante din alea uriașe folosite în campaniile electorale, decolorate de soare, pe care se uscau niște urzici. Doamna și domnul Spânzu, amândoi pe la șaptezeci și ceva de ani, cu fețele uscate și bronzate, cu riduri adânci, se mișcau cu o vigoare care ar fi putut stârni invidia celor mai tineri. Nea' Spânzu se mândrea că doctorița din sat n-a auzit niciodată de el, deși el s-a mutat în sat înainte ca ea să se fi născut. A fost cioban, îmi povestește, iar când a venit colectivizarea și-a dat oile la C.A.P. și a rămas tot cioban la C.A.P., unde lucra și doamna Spânzu. Dar după revoluție nu prea și-au găsit de lucru, până au început să se ducă la cules de plante medicinale pentru companiile din jur. Unii spuneau că-s romi, că nu pot să lucreze de la 9 până la 5 și că au nevoie să fie lăsați să se miște liberi prin câmpurile și pădurile din jur, când vor ei. Cunoșteau foarte bine plantele și locurile unde pot fi găsite. Nea' Spânzu era neclintit că ei sunt români, numai unul dintre ginerii lui e rom, tare harnic. Așa stăteam noi în curte, pe niște scaune scunde, curățând și mărunțind rădăcini de tătăneasă. Îl așteptam pe unul dintre nepoți să vină cu căruța și cu calul și să ne ducă la cules de soc. Ginerile îmi povestea că mai erau niște femei din astea ca mine, cercetătoare, dintre care numai una vorbea românește, care l-au întrebat unde sunt oamenii săraci. Dar el nu știa ce să zică, că în satul ăsta nu prea erau oameni săraci.

Când a venit nepotul cu calul și căruța, m-am suit și eu cu niște saci de rafie. Ieșind din sat, doamna Spânzu se uita în jos din căruță după plante, pe lângă drum, ca să vadă ce se mai poate culege. Nea' Spânzu îmi povestea că atunci când au început culegerea plantelor, se duceau mulți kilometri cu căruța după ele, pe drumuri care pe vremea aia erau aproape părăsite. Acum, explica el, e sinucidere să te duci pe drumurile astea prea mult cu căruța, pentru că sunt atâtea mașini. Dar se mai duc și fac tabără seara dacă culeg mai multe. Doamna Spânzu își amintea cu drag de timpurile când, mică fiind, mergea cu tatăl ei la cules de ciuperci și de fructe de pădure în munți, pentru C.A.P.; de aceea s-a bucurat când au început să culeagă plante medicinale. Erau primii din sat care au început să facă asta, iar sătenii râdeau de ei că se duc după buruieni. Dar nu-s buruieni, explica ea, sunt plante medicinale, adică sunt de folos. În final, am ajuns la un mare complex de clădiri socialiste căzute în ruină, cu vegetație crescută la întâmplare și geamuri sfărâmate pe jos. Înainte de revoluție aici erau sere și livezi și flori. Astăzi, ne furișăm înăuntru să culegem florile de soc dintre clădirile gri și năpădite de buruieni. Dar nici buruienile nu sunt toate buruieni, unele sunt de folos și nea' Spânzu se uită după suprafețele dense de urzici bune de cosit. În ziua următoare ne-am dus după trei frați pătați, fără căruță, pentru că florile cresc prin cultura de rapiță, așternută ca un covor galben până la orizont, nu departe de sat, lângă ferma de găini. Domnul și doamna Spânzu se vedeau ca niște figurine, unul cu pălărie, cealaltă cu baticul legat pe cap și cu șorțul colorat, între florile galbene de rapiță. Pe sub ele, dacă te uiți, vezi floricelele violet-albe și gălbui de trei frați pătați. Am cules toată ziua, sub soarele arzător, până când am strâns vreo zece saci de rafie, plini. I-am lăsat lângă drum ca să vină nepotul cu căruța să-i ia. Când ne-am întors, m-au așezat și pe mine la masă, servindu-mă cu un ceai și cu brânză de casă proaspătă.

Drumul, zânele și pădurile

Ca să ajung în satul unde am auzit că locuiește doamna Anna, care avea aproape 80 de ani și făcea, cu ajutorul familiei ei, ceaiuri, tincturi și creme din plante medicinale, am parcurs drumul meu preferat, E578, cel care merge pe valea Mureșului, de la Târgu Mureș, la Gheorgheni. Undeva între Toplița și Gheorgheni, am luat-o la stânga pe un drum îngust dar bine asfaltat și m-am oprit pe un deal înainte ca drumul să coboare în valea unde satul se așeza idilic între munți. Am vrut să fac poze. Lângă drum, pe o tablă mare, scria că Acest drum a fost reabilitat de către Consiliul Județean Harghita. Drumul asfaltat s-a terminat chiar în mijlocul satului, unde am întrebat doi domni dacă știu unde este casa „doamnei cu plantele medicinale”. După ce am primit indicațiile - înainte, la dreapta, încă o dată la dreapta și peste un poduleț, aproape la marginea satului, lângă pădure - am luat-o cu grijă cu mașina pe drumul neasfaltat, pe lângă un pârâu.

Casa doamnei era o casă de țară, frumoasă, așezată pe un deal sub pădure, recent renovată, văruiată, cu pridvor din lemn sculptat, cu flori de geraniu în ghivece agățate pe tavan și pe pervaz și o grădină mare de plante medicinale în fața casei, plină cu gălbenele, echinacea, roiniță, floarea-soarelui și toate ierburile imaginabile. Am fost primită cu drag, deși am picat acolo ca un oaspete neinvitat. Am fost poftită la masă și omenită cu pălincă din boabe de ienupăr, strânse în cei trei ani de creștere a boabelor. Apoi, doamna Anna mi-a povestit despre cum a început soțul ei să facă creme, tincturi și ceaiuri experimentând pe el însuși. Până la urmă s-a dus vestea despre produsele lui și au venit oameni din toate părțile după cremele și ceaiurile sale. Acum, fiica și nepoții lor, care trăiau mai mult în Gheorgheni și la Cluj, la universitate, ajutau la strângerea, uscarea și prepararea plantelor, vânzându-le și la festivalurile din orașele și satele Transilvaniei. În bucătărie, pe o sobă metalică pe lemne, într-un vas mare, se pregătea crema: plante medicinale înmuiate în untură de porc, ceară de albine și diferite uleiuri vegetale. Fiica și nepoții se pregăteau să se ducă să culeagă roiniță din cealaltă grădină a lor, de pe munte, din mijlocul pădurii. M-am dus și eu cu ei să-i ajut. Mi s-a spus că grădina de acolo este una îngrijită de zâne și de spiritele pădurii, așa că în timp ce culegeam roiniță și gălbenele le-am mulțumit pentru recoltă.

În ziua următoare am decis să facem o excursie pe jos până la Borsec, peste munte, să culegem ciuperci și să ne uităm la niște pietre considerate părți ale unor megaliți sacri antici. Înainte să ieșim din sat, ne-a depășit o mașină mare, 4x4, neagră. Unul dintre nepoți mi-a explicat supărat că domnul care o conducea și-a cumpărat mașina aceea scumpă din bani furați legal. Aparent, au explicat ei, familia domnului reușise să obțină aprobare ca să taie pădurea care se afla pe pământul familiei lor, iar ei n-au putut riposta. Și mai mult, a continuat fiica doamnei Anna, deși pe partea asta pe care mergeam noi pădurea era deasă, pe partea cealaltă a dealului erau petice mari, goale. În timp ce ne plimbam pe drumul de pământ și de piatră de pe malul pârâului, îndepărtându-ne tot mai mult de sat, ea mi-a arătat căsuța în care crescuse și unde încă locuia fratele ei. Am început să vorbim și despre drumul cel nou, asfaltat, care ducea până în centrul satului. Fusese asfaltat cu bani europeni, iar consiliul căuta soluții ca să asfalteze mai departe, poate inclusiv drumul care ducea spre munți. Conversația era totuși una amară, pentru că pe drumuri bune traficul e mai intens, iar pădurile se fură mai ușor cu camionul. Dar cine știe, s-a spus, poate zânele și spiritele pădurilor care au reușit să păstreze până acum pacea acestui loc, vor reuși s-o păstreze mai departe și vor pune bariere în continuu împotriva drumurilor bine asfaltate.